

6. TRESTNĚPRÁVNÍ ASPEKTY NÁSILÍ NA PRACOVIŠTI

Další možností obrany, kterou obětem násilí na pracovišti poskytuje český právní řád, je obrana pomocí trestního práva. Vzhledem k povaze trestního práva připadá tato možnost obrany v úvahu pouze u těch nejzávažnějších případů násilí na pracovišti, u nichž nestačí k ochraně oběti právní prostředky jiných právních odvětví.¹⁵³ Tak jako v oblasti pracovního práva, tak ani v oblasti trestního práva není v zákoně obsažena zvláštní skutková podstata, která by postihovala šikanu na pracovišti. Proto se pro takové případy užijí obecně formulované skutkové podstaty pokrývající také jiné společenské vztahy, u nichž se vyžaduje trestněprávní ochrana stejných nebo obdobných zájmů.¹⁵⁴ Jde o různé trestněprávní kvalifikace, zejména o trestné činy proti životu a zdraví, trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti a trestné činy narušující občanské soužití. V této publikaci se nezabýváme trestní odpovědností právnických osob z důvodu omezeného rozsahu monografie.¹⁵⁵

6.1 Trestné činy proti životu a zdraví

Trestní zákoník obsahuje několik skutkových podstat, jejichž naplnění ze strany agresora připadá v souvislosti s násilím na pracovišti v úvahu. Nejzávažnějším, ale nejméně častým trestným činem je trestný čin vraždy podle ust. § 140 TZ. Objektivní stránka je postavena na usmrcení člověka, přičemž smrtí se podle judikatury rozumí biologická smrt.¹⁵⁶ Jedná se o úmyslný trestný čin, který směřuje k usmrcení člověka a zahrnuje spontánní útok nebo jednání s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Trestný čin zabití podle § 141 TZ postihuje případy, kdy pachatel jiného úmyslně usmrtí, ale na rozdíl od vraždy jedná v silném rozrušení ze strachu, úleku nebo zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. V případě popsaném výše (viz 3.6.2.) bylo jednání pachatele-oběti mobbingu vyvoláno zavrženíhodným jednáním mobbera. Velmi častým trestným činem

¹⁵³ K výkladu aplikace principu ultima ratio viz stanovisko NS ČR sp. zn.: Tpjn 301/2012.

¹⁵⁴ CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti. Charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 101.

¹⁵⁵ K tomuto tématu např. viz: CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti. Charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

¹⁵⁶ Rozsudek 16/86, citováno podle JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 196.

bude v praxi v případě šikanovaného zaměstnance trestný čin ublížení na zdraví. Trestní zákoník rozlišuje skutkovou podstatu trestného činu ublížení na zdraví (§ 146 TZ) a trestného činu těžkého ublížení na zdraví (§ 145 TZ). Oba dva trestné činy jsou úmyslnými trestnými činy. Násilí na pracovišti může být spojeno s fyzickým i psychickým násilím. Pojem ublížení na zdraví je definován v § 122 odst. 1 TZ jako porucha zdraví nebo jiné onemocnění, které porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje obvyklý způsob života poškozeného a vyžaduje lékařské ošetření, a to nikoli po krátkou dobu (podle judikatury nejméně 7 dnů). Těžkou újmou na zdraví může být podle § 122 odst. 2 TZ např. zmrzačení, poškození důležitého orgánu, mučivé útrapy a delší dobu trvající porucha zdraví, za které soudy považovaly vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, které znamenalo velmi citelnou újmu v obvyklém způsobu života poškozeného.¹⁵⁷

Nejvyšší soud projednával zločin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1 TZ, kterého se dopustil zaměstnanec, který po předchozí slovní rozepři a vzájemném fyzickém napadení bodl svého spolupracovníka nožem, pravděpodobně kuchyňským, do oblasti břicha a následně za poškozeným, který poté z místa utíkal, běžel s kovovou tyčí, přičemž vykřikoval „já tě zabiju“, a poškozenému tak způsobil bodnou ránu v oblasti podžebří. Obviněný své jednání hodnotil jako nutnou obranu a trval na tom, že byl poškozeným napaden.¹⁵⁸

6.2 Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Objektem trestného činu omezování osobní svobody podle ust. § 171 TZ je osobní svoboda ve smyslu svobody pohybu. Pachatel brání jinému v užívání osobní svobody. Délka doby, po kterou je člověku znemožněno se svobodně pohybovat, není rozhodující, proto může být omezena osobní svoboda na poměrně krátkou dobu. V případě trvalého nebo delší dobu trvajícího omezení osobní svobody, které se blíží uvěznění, jde o zbavení osobní svobody podle § 170 TZ.

Ust. § 175 TZ upravuje trestný čin vydírání, jehož objektem je osobní svoboda ve smyslu svobody rozhodování. Pachatel jiného nutí, a to prostředky, které spočívají v násilí, pohrůžce násilí nebo pohrůžce jiné těžké újmy, aby něco konal, opominul nebo trpěl. Čin je dokonán násilným jednáním, není třeba, aby pachatel dosáhl toho, co sledoval. Podle judikatury se za trestný čin vydírání po-

---

¹⁵⁷ Rozsudek 16/88, citováno podle JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 180.

¹⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 11 Tdo 1104/2012 ze dne 9. 1. 2013, dostupné na <www.nsoud.cz>.

važovalo jednání pachatele, který vyhrožoval poškozeným dívkám tím, že jejich erotické fotografie zveřejní v rozporu se smlouvou, na jejímž základě byly vytvořeny, že je nechá otisknout v časopisech vycházejících v České republice nebo že je předá rodičům poškozených. Takovou formu nátlaku, jímž je pachatel nutil, aby něco konaly, lze považovat za významný zásah do jejich osobního života, kterým byl naplněn zákonný znak trestného činu vydírání spočívající v pohrůžce jinou těžkou újmou.¹⁵⁹

Objektem trestného činu útisku podle ust. § 177 TZ je osobní svoboda, která chrání svobodu rozhodování člověka. Pachatel jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl. V pracovněprávních vztazích je zřejmá závislost zaměstnance na zaměstnavateli, protože zaměstnanec nemůže zcela svobodně jednat, neboť je v určitém směru odkázán na zaměstnavatele. Tíseň je stav vyvolaný nepříznivými okolnostmi, v jejichž důsledku je poškozený omezen ve volnosti rozhodování. Ve stavu tísně může být i uchazeč o zaměstnání, pokud je to odůvodněno jeho tíživými osobními, rodinnými nebo majetkovými poměry,¹⁶⁰ nebo zaměstnanec, který je nucen k podpisu dohody o rozvázání pracovního poměru dohodou pod pohrůžkami.¹⁶¹

Nejvyšší soud projednával případ trestného činu útisku podle § 177 TZ, kterého se dopustil jednatel společnosti P.-D., s. r. o., tím, že požadoval po třech zaměstnankyních společnosti, aby svým podpisem stvrdily převzetí mzdy ve výši dle pracovní smlouvy a odpracovaných hodin, tak jak byla uvedena na výplatní pásce, ačkoliv ve skutečnosti jim vyplatil méně, čímž došlo ke zneužití jejich závislosti na tomto zdroji obživy.¹⁶²

Trestný čin pomluvy podle § 184 TZ směřuje k ochraně vážnosti, cti a pověsti člověka. Trestného činu pomluvy se dopustí ten, kdo o jiném sdělí nepravdivý údaj, který je způsobilý značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, zejména poškodit jej v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu. Za nepravdivý údaj se považuje oznámení informace o jiném, která je v rozporu se skutečností, a tento údaj musí být způsobilý značnou měrou ohrozit vážnost jiného u spoluobčanů.¹⁶³ Podle judikatury nepravdivý údaj o jiném, že je duševně nemocný, může být údajem způsobilým značnou měrou ohrozit jeho vážnost u spoluobčanů, poškodit ho v zaměstnání, resp. mu

¹⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 8 Tdo 612/2011 ze dne 15. 6. 2011, dostupné na <www.nsoud.cz>.

¹⁶⁰ Rozhodnutí č. 46/2009 Sb. rozh. trest.

¹⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 3 Tdo 1579/2011 ze dne 25. 1. 2012, dostupné na <www.nsoud.cz>.

¹⁶² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 11 Tdo 55/2008 ze dne 17. 4. 2008, dostupné na <www.nsoud.cz>.

¹⁶³ CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti. Charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. S. 130–131.

způsobit jinou vážnou újmu ve smyslu znaku trestného činu pomluvy.¹⁶⁴ Pomluva patří k velmi častým způsobům násilí v zaměstnání. Každá pomluva nemusí být kvalifikována jako trestný čin podle trestního zákoníku, pokud tento čin nebude dosahovat potřebné společenské škodlivosti, tak k nápravě stačí uplatnění odpovědnosti pachatele podle soukromého práva.

6.3 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Společným objektem trestných činů v této oblasti je svoboda rozhodování o pohlavním životě a svobodném rozhodování v pohlavních vztazích. Trestný čin znásilnění podle ust. § 185 TZ je charakterizován dvojitým jednáním, pachatel násilím nebo pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy jiného donutil k pohlavnímu styku nebo k takovému činu zneužil jeho bezbrannosti. Přísněji je postihován pachatel, který spáchá tento čin souloží nebo jiným pohlavním stykem. Za pohlavní styk se považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby stejného nebo odlišného pohlaví. Donucení k pohlavnímu styku je pak vykládáno jako překonání vážně míněného odporu poškozené osoby. Za stav bezbrannosti se považuje stav, ve kterém poškozená osoba není schopna klást odpor. V pracovněprávních vztazích by se mohlo jednat o podřízeného zaměstnance, ale pouhou okolností, že je podřízeným, nelze bez dalšího vykládat jako stav bezbrannosti např. vůči nadřízenému zaměstnanci.

Dalším trestným činem v této oblasti je sexuální nátlak upravený v ust. § 186 TZ. Toto ustanovení postihuje méně závažné formy sexuálního zneužívání jako pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování, přičemž se může jednat o donucení k sexuálním aktivitám nebo alternativně o zneužití bezbrannosti, závislosti nebo postavení. Sexuální nátlak podle ust. § 186 odst. 2 TZ může směřovat dále k pohlavnímu styku, kdy pachatel zneužívá závislosti poškozené osoby nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. O zneužití postavení pachatele se jedná i tehdy, pokud pachatel dosahuje svého sexuálně motivovaného cíle prostřednictvím svého pracovního zařazení, z pozice zaměstnavatele nebo nadřízeného zaměstnance.

Mediálně známý je skandální případ MUDr. J. B.,¹⁶⁵ který byl uznán vinným trestnými činy sexuálního nátlaku, znásilnění, nebezpečného vyhrožování na osobních asistentkách, které u něho pracovaly v období 2006 až 2011, za což byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody na 12 let. MUDr. J. B. se obhajo-

---

¹⁶⁴ Rozsudek 52/80-II., citováno podle JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 260.

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn.: 8 Tdo 1415/2013 ze dne 16. 7. 2014, dostupné na <www.nsoud.cz>.

val tím, že všechny osobní asistentky byly přijímány i jako společnice a milenkyně. Bránil se tím, že jejich výpovědi nejsou věrohodné, že jednání oznámily až po delší době a že pracovní poměry mohly kdykoli ukončit. Odsouzený v poškozených dívkách vyvolal strach z realizace pronesených výhružek smrtí jejich i osob blízkých, zároveň v nich vyvolal představu o vlastní beztrestnosti. Ve všech případech se jednalo o mimořádně závažné násilí s dlouhodobým a těžkým následkem.

6.4 Trestné činy narušující soužití lidí

Objektem trestného činu nebezpečného vyhrožování podle ust. § 353 TZ je zájem na klidném občanském soužití lidí bez narušení nebezpečnými výhružkami.¹⁶⁶ Pachatel vyhrožuje jinému usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takový způsobem, že může vzbudit důvodnou obavu. Podle judikatury při posuzování znaků tohoto trestného činu se nelze omezit jen na vlastní obsah slovního prohlášení pachatele. Jeho výroky je třeba hodnotit ve spojení s dalším konáním a projevy této osoby a teprve na základě komplexního posouzení situace je možné učinit závěr, zda se jedná o výhružky způsobilé vzbudit důvodnou obavu z jejich uskutečnění.¹⁶⁷ V každém jednotlivém případě je nutno zkoumat, zda vyhrožování může vzbudit důvodnou obavu, přihlížíme k povaze výhružky, jestli je pouze slovní, nebo je i doprovázena gesty, dále k fyzickým a charakterovým vlastnostem pachatele a vztahu k poškozenému.

Případ trestného činu nebezpečného vyhrožování se odehrál na akademické půdě.¹⁶⁸ PhDr. B. H., Ph.D., byl uznán vinným ze spáchání trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a odst. 1 TZ, ve znění účinném do 31. 12. 2009, kterého se dopustil tím, že z domácího počítače umístěného v bydlíšti na ulici R. v B. přes doménu Seznam.cz z různých e-mailových adres zasílal svému kolegovi PhDr. J. H., CSc., na jemu přidělený pracovní počítač textové zprávy s výhružným obsahem, které zejména pro jejich četnost a gradaci závažnosti výhružného obsahu vzbudily obavy poškozeného z naplnění uskutečněných výhružek. Dokazováním bylo zjištěno, že autorem e-mailů byl právě obviněný, což vyplynulo z elektronické podoby těchto e-mailů, které v tzv. hlavičce obsahují i IP adresu, ze které byly e-maily odesílány.

¹⁶⁶ CHROMÝ, Jakub. *Násilí na pracovišti. Charakteristika, rizikové faktory, specifické formy a právní souvislosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 136.

¹⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 6 Tdo 564/2011 ze dne 25. 5. 2011, dostupné na <www.nsoud.cz>.

¹⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn.: 4 Tdo 1482/2012 ze dne 12. 12. 2012, dostupné na <www.nsoud.cz>.

Trestný čin nebezpečného pronásledování (§ 354 TZ) je označován v literatuře jako tzv. stalking.¹⁶⁹ Za stalking se považuje úmyslné, opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby, která takové jednání pocítuje jako příkoří. Pachatel vyhrožuje oběti ublížením na zdraví, vytrvale ji kontaktuje, omezuje ji v obvyklém způsobu života a takové jednání je způsobilé v ní vzbudit důvodnou obavu o svůj život nebo zdraví, příp. o život nebo zdraví jejích blízkých. V dnešní době se jedná především o opakované volání a posílání SMS zpráv na mobilní telefon, zasílání e-mailů, vyhledávání na internetových diskuzních fórech apod.

---

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3294.